

पूर्वमध्यमा द्वितीय वर्ष (10 वी)

विषय कोड - 1001

"संस्कृत व्याकरणम्"

"प्रश्न बैंक"

\* वस्तुनिष्ठ प्रश्नाः

(1) 'लिट्' इति धातुः कस्मिन्नर्थे भवति ?

(क) शतानां

(ख) स्रंघना

(ग) चाना

(घ) लिखना

(2) लिट् णेदे विभक्तिः अस्ति -

(क) चतुर्थी

(ख) द्वितीया

(ग) प्रथमा

(घ) तृतीया

(3) "रत्नम्यां नी गः" इति सूत्रस्य उदाहरणम् अस्ति ?

(क) चतुष्ठागम्

(ख) पञ्चानाम्

(ग) रामाय

(घ) रामस्य

(4) सम्प्रसारणसंज्ञायाः स्मृतम् अपत्तिः ?

(क) सम्प्रसारणाच्च

(ख) इकोथानिचि

(ग) इग्यनाह सम्प्रसारणम्

(घ) धात्वौदेह एव लट्

(5) 'कृदन्तिः' सूत्रेण का संज्ञा भवति ?

(क) पदसंज्ञा

(ख) भवसंज्ञा

(ग) कृतसंज्ञा

(घ) हलसंज्ञा

(6) 'मधम' इति शब्दस्य अर्थः अपत्तिः ?

(क) पाणिनिः

(ख) आग्निः

(ग) इन्द्रः

(घ) युवा

(7) "नोपधायाः" सूत्रस्य उदाहरणम् अपत्तिः ?

(क) प्रशान्

(ख) पञ्चानाम्

(ग) अमङ्गान्

(घ) पञ्चभिः

(8) 'वट्चतुर्थश्च' इति सूत्रेण भवति ?

(क) षत्वम्

(ख) नुडागमः

(ग) लोच्यः

(घ) षत्वम्

(9) प्रश्नान् षडे विभक्तिः अस्ति ?

(क) द्वितीया

(ख) तृतीया

(ग) प्रथमा

(घ) षष्ठी

(10) 'अहन्' इति शब्दस्य अर्थः भवति ?

(क) दिवसः

(ख) शक्तिः

(ग) मध्याह्न

(घ) सन्ध्या

(11) न हो इत्य कः आदेशः भवति ?

(क) घः

(ख) टः

(ग) सः

(घ) वः

(12) लकाराः कति भवन्ति ?

(क) दश

(ख) सप्त

(ग) त्रीणि

(घ) चत्वारि

(13) 'नाना नारी निष्कला लोकयात्रा' इत्यत्र अव्ययम् अस्ति ?

(क) नारी

(ख) निष्कला

(ग) नाना

(घ) लोकयात्रा

(14) 'युक्ते हे साम्प्रतं स्थाने' इति तन्मे अव्ययम् अस्ति ?

(क) युक्ते

(ख) हे

(ग) साम्प्रतं

(घ) स्थाने

(15) 'श्रद्धा श्रवता ह्री' इत्यस्य आत्वर्थः भवति ?

(क) श्रद्धां स्थापयति।

(ख) श्रद्धां करोति।

(ग) श्रद्धां भवति।

(घ) श्रद्धां दधाति।

(16) तिङ् प्रत्ययाः भवन्ति ?

(क) दश

(ख) द्वादश

(ग) सप्तदश

(घ) अष्टादश

(17) सार्वधातु कसंज्ञा विधायकं सूत्रम् अस्ति ?

(क) वर्तमाने लट्

(ख) कर्तरि णिप्

(ग) तदनायासेनेपेक्षम्

(घ) निष्किल्लसार्वधातुकम्

(18) भूधातुः कस्मिन्नर्थे भवति ?

(क) पठ्

(ख) निरव

(ग) लनायाम्

(घ) जने

(19) 'शब्द' धातुः कस्मिन्नर्थे भवति ?

(क) क्रीडार्थे

(ख) वृत्तौ

(ग) सनायाम्

(घ) सातत्वगमने

(२०) वर्तमाने कः लकारः भवति ?

(क) लोट्

(ख) लङ्

(ग) लृट्

(घ) लृट्

\* विवक्षितस्थानपूर्तिं कुरुत -

(१) - - - - - यणः सम्प्रसारणम् ।

(२) सम्बुद्धौ - - - - - वच्यः

(३) भौ नौ - - - - - ।

(४) यः - - - - - ।

(५) अत् उत् - - - - - ।

(६) न - - - - - द्विष्टि भुञ्जीत् ।

(७) लः - - - - - ।

(८) सृष्टिः - - - - - सः ।

(९) अन्वदेशे - - - - - अनङ्कतव्यः ।

(१०) यत्र-यजधूमः - - - - - अग्निः ।

(११) दो द्वे - - - - - ।

(१२) एकाचो वशो भष - - - - - स्त्वोः ।

(१३) - - - - - निपातमव्ययम् ।

(१४) शेषात् कर्तरि - - - - - ।

(१५) लुङ् लङ् लृङ् - - - - - ।

- (16) संयोगे - \_\_\_\_\_  
 (17) \_\_\_\_\_ लङ् ।  
 (18) \_\_\_\_\_ लङ्पथस्य च  
 (19) स्कान् उपदेशे - \_\_\_\_\_  
 (20) कृत् - \_\_\_\_\_

\* यथा योऽयं योजयत -

1. लकारः - दृश
2. वर्तमाने - लट्
3. अत् - आतत्वे गमने
4. कर्तरि - शप् प्रत्ययाः
5. लिङ् शित् - सार्धात्पुङ्गम्
6. शप् श्वनः - नित्यम्
7. सनाद्यन्ता - धातवः
8. 'सत्पमेव जयते' इत्यत्र अव्ययम् अस्ति - श्व
9. नहो धा - नहो ह्रस्व धा
10. तथा - अव्ययम् अस्ति
11. धरोक्षे - लिङ् लकारः
12. भूधातुः - सनाद्याम्
13. शब् धातुः - वृद्धौ
14. अनद्यतने - भुङ् लकारः
15. क्ति - च - गुणवृद्धि निषेधाः

- (16) तिष्ठिधातोश्चश्वासस्य — द्वित्वम्  
 (17) लुटः प्रथमस्य — डा-रौ-रसः  
 (18) अणौ — भि  
 (19) चलेः — सिच्  
 (20) वाह — ऊञ्

\* 'आम्' 'न' इति लिखत —

- (1) क्तिबन्तेषु पूर्वपदस्य कीदृष्टि भवति — आम्  
 (2) 'यावत् श्रुते' इत्यत्र अव्ययं नास्ति — न  
 (3) उपसर्गः विंशतिः भवन्ति — न  
 (4) शब्द द्वावुः वृद्ध्यर्थे भवति — आम्  
 (5) सम्बुद्धौ नपुंसकानां यन्त्रेणो भवति — न  
 (6) 'स्वरादिनिपातमव्ययम्' इति सूत्रेण अव्ययसंज्ञा भवति — आम्  
 (7) अव्ययत्वे लङ् लकारः भवति — ~~न~~ न  
 (8) 'सुपधि' इत्यत्र प्रथमा विभक्तिः अस्ति — न  
 (9) तिष्ठः प्रत्ययाः अष्टादश भवन्ति — आम्  
 (10) 'तद्' प्रत्ययानाम् आत्मनेपदं भवति — आम्  
 (11) इग्यः सम्प्रसारणं भवति — आम्  
 (12) रक्षाश्वां नः णः भवति — आम्  
 (13) लकारः षाडश भवन्ति — न  
 (14) अस्मदि प्रथमः भवति — न  
 (15) युष्मदि मध्यमः भवति — आम्

- (16) डीर्घे उत्तमः भवति - न
- (17) लुटः प्रथमस्य डा-सै-स्सः भवति - आम्
- (18) लोटः मेः निः भवति - अम्
- (19) लिङ्ः सेः जुस् भवति - आम्
- (20) ह्रस्वं गुरु भवति - न

→ सकपदेन उत्तरं लिखत -

- (1) आद्यन्तवदेकस्मिन् कीदृशं सूत्रम्?
- (2) 'घन्ति' इत्यत्र किं वक्ष्यमस्ति अस्ति?
- (3) 'अतो गुणे' इति सूत्रेण किं भवति?
- (4) आन्दीनद्योः किं भवति?
- (5) 'वृथा वृष्टिः समुद्रेषु' वाक्ये अव्ययं किम्?
- (6) 'अरं याति तुरङ्गम्' इत्यत्र अव्ययं किम् अस्ति?
- (7) कः लकारः द्वन्द्वो मात्रागोचरः?
- (8) लकाराः केभ्यः कर्मणि कर्तरि च स्थुः?
- (9) अव्ययसंज्ञा विधायकं सूत्रं किम् अस्ति?
- (10) अथ्यालसंज्ञा विधायकं सूत्रं किम्?
- (11) अभवत् इत्यत्र कः लकारः अस्ति?
- (12) नहो कस्वे धाः स्यात्?
- (13) धात्वोदः कः किम् भवति?
- (14) परोक्षे कः लकारः भवति?
- (15) लुटलकारः कस्मिन्नर्थे भवति?

- (16) 'भविता' इति कस्मिन् लकारे भवति ?
- (17) 'भविष्यति' इत्यत्र कः लकारः भवति ?
- (18) 'वा' धातुः कस्मिन्नर्थे भवति ?
- (19) 'दिक्' इति प्रातिपदिकस्व किं भवति ?
- (20) 'धातोर्मस्य' किं भवति ?

\* लघुतरीय प्रश्नाः

सूत्रार्थं ~~कृत्वा~~ कृत्वा तस्य वृत्तिं लिखत —

- (1) नैदमद — ०।
- (2) तद्धितश्चा — ०।
- (3) अत्वसन्तस्य — ०।
- (4) न लोपः सुप्स्वर — ०।
- (5) तिष्ठतिश्चि — ०।
- (6) अश्याल संज्ञा विधायकं सूत्रं लिखत ?
- (7) सूत्रस्य लक्षणं किम् असि ?
- (8) 'वेर ध्रुवतस्य' इति सूत्रेण किम् भवति ?
- (9) 'अदस्' शब्दस्य सप्तमी विभक्तेः रूपानि लिखत ?
- (10) राजन् शब्दस्य लङ् विभक्तेः रूपानि लिखत ?
- (11) 'हलि लोपः' इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत ?
- (12) तिङ् प्रत्ययाः कति भवन्ति ? तेषां नामानि लिखत ?
- (13) दशलकाराणां नामानि लिखत ?
- (14) यञ्च अव्ययानां नामानि लिखत ?

- (15) 'नेदमदसोरकोः' इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत ?
- (16) न संयोगात् — ०।
- (17) धातुः कतिविधा भवति ?
- (18) गा. स्था. ध्रु. पा भू इति धातुश्च सिचु किम् भवति ?
- (19) स्तवति स्मृति — ०।
- (20) वान्यस्य — ०।

- (21) 'विद्या ददाति विजयम्' इत्यस्य भावार्थः कः ?
- (22) 'विद्याविहीनः कुरुः' इत्यस्य कः अर्थः ?
- (23) 'सदाचार ही परम धर्मः' इत्यस्य संस्कृतानुवादं कुरु ?
- (24) 'मोक्ष मे इच्छा' इति ? इत्यस्य संस्कृतेन अनुवादं कुरु ?
- (25) 'शम मे रावण को मारा' अस्य संस्कृतानुवादं किम् ?
- (26) 'गङ्गा वापं हन्ति' अस्य भावार्थः कः ?
- (27) 'बाध्ना जनाः भीताः भवन्ति' इति वाक्यं शुद्धं कुरु ?
- (28) 'शमं नमः' इति शुद्धं वाक्यं लिखत ?
- (29) 'सुरेशः दुष्टिः सह क्रीडति' इति शुद्धं कुरु ?
- (30) 'अथ रविपत्नरः अस्ति' अस्य ~~संस्कृतानुवादः~~ भावार्थः कः ?

## \* दीर्घांतरीय प्रश्नाः -

- (1) अव्ययस्य परिभाषां निरवत ?
- (2) सध् धातोः लट् लकारस्य त्रिषु पुरुषेषु रूपानि निरवत ?
- (3) अधोनिश्चित अव्ययानां वाच्य प्रयोगं कुरुत ?  
यथा-तथा, यदि-तर्हि, यदा-तदा, यत्र-तत्र, यद्यपि-तद्यापि
- (4) स्कान्योक्तांशम् — इति सूत्रं पूरयित्वा तस्य वृत्तिं निरवत ?
- (5) 'का' इति शब्दस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (6) 'भवति' इति पदस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (7) 'दृष्टि' इति शब्दस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (8) 'भवन्ति' इति प्रयोगस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (9) 'भविता' इति शब्दस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (10) 'राजा' इति शब्दस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (11) 'बभूव' इति प्रयोगस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (12) उपलब्धि कति सन्ति तेषां नामानि निरवत ?

- (13) 'वाः' इति शब्दस्य सस्मृज्वाख्यां कुरुत ?
- (14) मधवा इति शब्दस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (15) 'तम्' इति शब्दस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (16) 'अहम्' इति शब्दस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (17) भवतु इति प्रयोगस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (18) विज्ञान् इति पदस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (19) अभवत् इति प्रयोगस्य सिद्धिं कुरुत ?
- (20) प्रशान् इति पदस्य सिद्धिं कुरुत ?

### ✶ विलेखनात्मक प्रश्नाः

- (1) अनुशालनस्य महत्त्वं निरवत ?
- (2) पथविस्मयविषयको निवन्ध्यं निरवत ?
- (3) यशोवकप्रार्थमिदं शरीरम्
- (4) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्
- (5) महाकवि कालिदासः
- (6) महाकवि भारविः
- (7) वाणभट्टस्य परिचयं निरवत ?
- (8) 'उयमा कालिदास्य' इति विषये निवन्ध्यं निरवत ?
- (9) भारवेः अर्थगौरवम् ?
- (10) दण्डिनः एदना लिख्यम् ?
- (11) माघे सन्ति त्रयो गुणाः ?  
इतिशाम्